

A szlovéniai magyarok II.¹

A szlovéniai magyarok többsége félelemmel várta a háború végét 1945-ben. Ennek megvolt a saját oka. Négy éven át, 1941-1945. között nem voltak nemzeti kisebbség, az itt lévő szlovének lettek azokká. A félelmük indokolt is volt, hiszen tudták, hogy a Magyarországhoz tartozás négyéves idején a magyar hatóságok az itt élő szlovénekkel szemben sok esetben nem voltak korrektek.

A közigazgatás, a csendőrség viselkedése, a „beszélj magyarul, mert magyar kenyeret eszel” mondások velük szemben tartalmukban hasonlatosak voltak azzal, mint amilyen a királyi Jugoszlávia csendőrségének viselkedése volt a magyarsággal szemben. A magyarság tudta, hogy emiatt megtorlások lesznek, az új rendszer az előző zűrzavaros hónapokban részben rajtuk veri el a port azokért a sérelmekért, amiket a kakastollas csendőröktől és a túlbuzgó állami hivatalnokoktól elviseltek. A magyar hatóságok 1942-ben összesen 580 szlovén személyt internáltak. Egyes szlovének az itteni magyarságban látták sérelmük okát. Igazság szerint azonban az itteni magyarság nemigen dönthetett abban, hogy a szlovénekkel szemben milyen a hatóságok magatartása.

1945. április 4-e után a szovjet hadsereg átadta a hatalmat a helyi partizánoknak. Ezek többségükben olyanok voltak, akik a menekülő német és magyar katonaság által hátrahagyott fegyvereket felszedték, felfegyverkeztek, és átvették az ügynevezett rendfenntartást. Hatalmuk valamivel több mint négy hónapig tartott.

Ebben az időben voltak bántódásai az itteni magyarságnak. Az első dolguk az volt, hogy minden magyar faluban összeszedték a falu bíróját, egyes elöljárókat és a nyilas vezetőket. Egy részüket a lendvai várban tartották fogva, másokat pedig a Filovci községben létesített táborban. A fő nyilas vezéreket (10-12 lehetett) az orosz katonaság elvitte, és egy sem jött vissza. Kivégezés, illetve tömeges mészárlás nem volt, tudomás szerint az akkori Alsólendvai járás magyarlakta falvaiból csak néhány embert lötek le ítélet nélkül.

Tömeges internálásra azonban sor került. Az Alsólendvai járás magyarlakta falvaiból 1945. júniusában összesen 581 személyt internáltak a Ptuj melletti strnisčei táborba. Az internált családoknak még ma is élő hozzátartozói abban a meggyőződésben élnek, hogy a bosszúállás áldozatai voltak olyan bűnökért, amelyekhez semmi közük nem volt. A lendvai várban fogva tartottakat, a filovci tábor lakóit és a strnisčei táborban lévő magyarokat 1945. után szeptember elején minden ítélet nélkül szabadlábra helyezték, és mindenki visszatérhetett saját lakhelyére, azon öregek, betegek és gyerekeken kívül, akik a táborban haltak meg, mert voltak ilyen szomorú esetek is.

Ez akkor történt már, amikor a központi hatalom Ljubljanában kezébe vette a helyzet irányítását, és a helyi kiskirályok önkényes uralmának véget vetett. A muravidéki magyarság közül néhányan bíróság elé kerültek, s néhányat el is ítélték. A legnagyobb büntetés másfél év börtön volt. Az 581 internálnak szabadlábra helyezésekor, és később sem, soha senki nem mondta meg, hogy kinek az utasítására kerültek internáló táborba és mi volt a bűnük. Erről a múlt rendszerben nem volt kíváncsok beszélni. Az emberek azt remélték, s még most is remélik, hogy az ügynevezett új demokratikus rendszerben az ellenük elkövetett igazságtalanságot jóváteszik olyan formában, hogy kimondják valamilyen határozatban: büntetlenül voltak internálva. A magyar hatóságok már néhány évtizeddel ezelőtt nyilvánosan kimondták, hogy a Sárvárra internált szlovének odahurcolását elítélik, az ottani temetőben még emlékművet is csináltattak

¹ A tanulmány első részét az előző számban közöltük (szerk.)

az ott eltemetett szlovének emlékére. Jogosan elvárhatják tehát a muravidéki magyarok is, hogy legalább ennyit tegyen meg értük a jelenlegi szlovén állam.

Amikor 1945. szeptemberében a központi hatalom vette kezébe a helyi irányítást, a magyarok elleni gyűlöletet tiltották is. Ezzel ugyan nem szűntek meg egészében a magyarok elleni kilengések, de ezek a próbálkozások már ritkábbak lettek.

Az új központi hatalom 1945. októberében megkezdte a helyi önkormányzat megszervezését, s a magyarlakta településeken arra törekedtek, hogy a magyarok is helyet kapjanak benne. Ekkor már nyíltan azt hangoztatták, hogy az államrendszer megadja a nemzetiségek egyenjogúságát. A helyi önkormányzatban ez részben meg is történt. A többségében magyarok által lakott településeken az önkormányzat elnöke és titkára magyar vagy magyarul tudó személy lett. Ezek az önkormányzati testületek a *Népbizottság* nevet viselték, és a hivatalos pecsét kétnyelvű: szlovén-magyar volt. Az 1945-ös novemberi első választásokra már kétnyelvű szlovén magyar plakátokat is készítettek.

Az újonnan felállított Lendvai Járási Népbizottság közigazgatási apparátusában már az itteni magyarok is helyet kaptak, még osztályvezető tisztségben is. Minderre törvény nem volt, de a politikai törekvés már azt mutatta, hogy a muravidéki magyarságot nem úgy fogják kezelni, mint a volt királyi Jugoszláviában.

A magyar nemzetiségi nyelven való oktatásnak sem voltak jogi vagy politikai akadályai, de a gyakorlatban sok volt a nehézség. Az 1946/47. iskolai év kezdetén megindult a magyar nyelvű iskolák szervezése. A királyi Jugoszláviából itt maradt magyar, vagy magyarul tudó tanítók kevesen voltak a magyar nyelvű iskolákhoz, ezért több magyar nemzetiségű iskolában olyan szlovén tanító dolgozott, aki tudott magyarul is. Ez arra készítette a hatóságokat, hogy 1949-ben egyéves tanítóképzői oktatást szervezzenek olyan magyar nemzetiségű fiatalok számára, akik különböző okok miatt nem fejezték be a középiskolát. Ezek az oktatók kerültek aztán a magyar nyelvű iskolákba azzal a feltétellel, hogy meghatározott időn belül magánúton tanítói oklevelet kell nekik szerezniük.

Az úgynevezett Tájékoztató Iroda 1948-as évi határozata alapján Jugoszlávia és a szocialista országok között a viszony megszakadt. Jugoszláviának és szomszédainak határain ebben az időben épült ki a vasfüggöny. A határon lövöldözések voltak. Ebben a feszült helyzetben nem került sor magyar család kitelepítésre a határ menti magyar falvakból Szlovéniában. Az éberség a határon ugyan nagyobb lett, de a magyarság összességében nem volt kitéve zaklatásnak.

A szlovéniai, illetve a muravidéki magyarok életében a második világháború után 1950-ben történt minőségi változás. Központi utasításra és támogatással 1950. június 4-én a szlovéniai magyarok megtartották az első kisebbségi konferenciájukat. Ezen megalakították a Szlovéniában élő magyar kisebbség Közművelődési Bizottságát, ami alapszabály szerint dolgozott. A bizottság szervezeten serkentette a magyar kisebbségi iskolák fejlődését, a falusi művelődési egyesületek tevékenységét, a nemzetiségi könyvtárak létesítését stb. Ekkor merült fel az a gondolat is, hogy a muravidéki magyarság önálló újságot is indítson. A próbálkozás meg is történt, de megfelelő káderek hiánya miatt rövid ideig tartott.

A muravidéki magyaroknak 1956. óta van önálló hetilapjuk, magyar nyelvű rádióadásuk pedig 1958. óta.

Újabb lényeges kedvező változás 1959-ben történt a szlovéniai magyarok életében, amikor központilag meghozták a Jugoszláviában élő nemzeti kisebbségek jogainak gyakorlatban való megvalósítására szóló határozatot. Ez a határozat részletesen magába foglalja mindazokat a területeket, amelyek az úgynevezett nemzeti kisebbségi jogokat – az oktatási, nevelési, művelődési, tájékoztatási, nyelvi egyenjogúságot, az anyanemzettel való kapcsolattartást és a különböző választott képviselőkben való nemzetiségi részvétel egyenjogúságát – jelentik. Az említett határozat alapján jött létre

az az első nemzetiségi bizottság a Szocialista Szövetség keretében, amely harminc éven át igen aktívan hozzájárult ahhoz, hogy a szlovéniai magyarok minden területen egyre jobban megvalósíthassák jogukat a gyakorlatban is.

Ezután az 1963. évi alkotmányban, később pedig a törvényalkotásban sor került Szlovéniában élő magyar és olasz nemzetiség ügynevezett külön jogainak szabályozására, beiktatására. Az említett alkotmány alapján az a terület, ahol Szlovéniában nemzeti kisebbség él, a magyarok esetében a Lendvai és Muraszombati járás, nemzetiségileg kétnyelvű területté lett nyilvánítva. Ezen a területen kétnyelvű szlovén-magyar iskolák létesültek, és kötelezővé váltak minden gyerek számára nemzeti hovatartozás nélkül. A közigazgatásban és bíróságon a magyar nyelv egyenrangú lett. A nemzetiségileg vegyesen lakott falvak neveit a falut jelző táblákon két nyelven (szlovénul-magyarul) írták ki. Az ügynevezett kétnyelvűséget a községi (=járási) státútumok aprólékosan részletezték.

A legjelentősebb és legnagyobb lépés Szlovéniában a magyarok alkotmányos, később különböző területekre vonatkozó jogainak szabályozásában 1974-ben történt, az akkor elfogadott köztársasági alkotmány alapján. Ez részleteiben világosan, európai szinten fogalmazta meg a Szlovéniában élő magyar és olasz nemzetiségek jogait. Ennek az alkotmánynak különösen a 250. és a 251. szakasza volt jelentős a magyar nemzetiség számára, mert aprólékosan szabályozta a Szlovéniában élő magyar és olasz nemzetiségek ügynevezett külön jogait. A 251. szakasz értelmében a nemzetiségi kultúra, a saját anyanyelven való nevelés és oktatás, a nemzetiségi sajtó, a nyilvános tájékoztatás, a könyvkiadás, valamint az anyaországgal való kapcsolatok fejlesztése érdekében Nemzetiségi Öngazgatási Érdekközösséget alakíthattak. Ezek az egyesületek meg is alakultak 1975-ben. Az említett alkotmány 370. szakasza értelmében a Szlovén Képviselőház nemzetiségi bizottságot hozott létre, amelyben egyenlő számú szlovén, magyar és olasz képviselő volt. Ennek a képviselőházi bizottságnak az volt a feladata, hogy mindazokat a törvényeket, amelyek a nemzetiségi jogokat érintik, alaposan megtárgyalja, javaslatokat tegyen, és a nemzetiségi érdekközösségekkel együttesen alakítsa a nemzetiségi jogok fejlődését.

Varga Sándor

Megjegyzés: 1. A falvak összlakosságának száma és a nemzetiségi összetétele közötti különbséget a többi nemzetiség (horvát, szerb, albán stb.) adja. 2. Az 1953. évi népszámláláskor a horvátokat, szerbeket, albánokat stb. néhány település kivételével a szlovén lakosság között mutatták ki.

A nemzetiségileg vegyes települések lakosságának száma a népszámlálási adatok alapján

Település	1953			1961			1971			1981			1991		
	Lakos:	M..	Sz.	Lakos:	M.	Sz.	Lakos:	M.	Sz.	Lakos:	M.	Sz.	Lakos	M.	Sz.
A Lendvai községben (=járás)															
1. Lendva	2495	805	1690	2561	848	1713	3044	943	1617	3669	1018	1840	3806	1062	1952
2. Lendvahegy	483	49	434	475	37	438	432	39	368	461	61	327	507	71	381
3. Banuta	129	124	5	117	109	8	114	105	9	103	92	11	92	78	10
4. Csente	890	660	230	811	605	206	732	535	163	724	517	179	795	498	229
5. Dobronak	1430	981	432	1276	1022	254	1207	895	270	1185	838	316	1124	774	295
6. Alsólakos	380	320	60	345	245	100	362	300	50	353	237	80	299	167	95
7. Felsőlakos	661	609	52	571	547	24	560	479	51	516	404	98	425	372	91
8. Göntérháza	356	334	22	339	312	27	305	280	17	273	248	20	244	204	30
9. Gyertyános	769	472	297	701	426	275	665	396	253	649	354	277	635	325	279
10. Hármasmalom	271	211	60	267	210	57	237	180	43	271	190	57	329	169	104
11. Kámaháza	227	101	126	193	94	99	167	86	80	160	79	77	125	52	64
12. Hidvég	611	167	444	506	153	353	517	145	361	478	132	337	419	110	296
13. Hosszúfalu	794	647	147	780	623	157	780	588	160	826	519	176	764	454	209
14. Hosszúfaluhegy	677	176	501	607	139	468	463	102	352	325	72	252	297	63	180
15. Kapca	709	563	146	566	457	109	540	170	94	540	405	113	495	328	143
16. Kót	215	131	84	177	127	50	149	120	23	148	111	26	135	94	31
17. Pince	407	389	18	369	360	9	300	288	7	280	262	12	223	207	25
18. Pincemajor	224	10	214	201	32	169	182	41	74	145	26	43	127	14	54
19. Petesháza	835	560	275	861	581	280	884	513	279	886	513	232	991	404	324
20. Radamos	532	507	25	491	475	16	467	440	23	398	375	18	356		
21. Völgyifalu	569	546	23	537	463	74	473	438	18	450	389	44	385	314	25
22. Zsitkóc	295	234	61	274	244	30	242	200	29	205	177	18	175	154	17
Összesen	13959	8596	5346	13025	8109	4916	12822	7283	4341	13045	7019	4553	12748	6235	4863
<i>Százalékban</i>		<i>61,6</i>	<i>38,3</i>		<i>62,3</i>	<i>37,7</i>		<i>56,8</i>	<i>33,7</i>		<i>53,8</i>	<i>34,9</i>		<i>48,9</i>	<i>38,2</i>

Település	1953			1961			1971			1981			1991		
	Lakos:	M.	Sz.	Lakos:	M.	Sz.	Lakos:	M	Sz.	Lakos:	M.	Sz	Lakos	M	Sz
A Muraszombati községben (=járásban)															
23. Csekefa	196	149	47	190	147	43	165	133	31	131	97	31	112	60	51
24. Domonkosfa	558	397	161	558	394	164	474	358	113	440	295	137	350	223	89
25. Hodos	518	340	178	465	360	105	418	322	95	339	242	89	326	218	88
26. Kapornak	222	182	40	208	189	19	183	157	22	156	118	38	133	98	30
27. Kisfalu	91	40	51	86	20	66	79	38	41	77	42	35	68	29	34
28. Pártosfalva	375	245	130	345	131	214	263	155	106	257	170	83	222	118	94
29. Szentlászló	356	309	47	356	316	40	320	276	42	274	244	26	230	188	26
30. Szerdahely	157	130	27	150	103	47	124	98	24	118	85	33	87	12	72
Összesen	2473	1792	681	2358	1660	698	2026	1537	474	1792	1293	472	1528	946	484
Százalékban		72,5	27,5		70,4	29,6		75,9	23,4		72,2	26,3		61,9	31,7
A két község															
Összesen	16432	10388	6027	15383	9769	5614	14848	8820	4815	14837	8312	5025	14276	7181	5347
<i>Százalékban</i>		<i>63,2</i>	<i>36,7</i>		<i>63,5</i>	<i>36,5</i>		<i>59,4</i>	<i>32,4</i>		<i>56,0</i>	<i>33,9</i>		<i>50,3</i>	<i>37,5</i>